

Mato ZOVKIĆ

ŽIVOTNI PUT JUBILARCA PETRA VRANKIĆA I PRILOZI HRVATSKIH AUTORA U NJEGOVU ZBORNIKU¹

Sudjelovao sam na predstavljanju ovoga Zbornika u Benediktinskoj opatiji sv. Otilije, Biskupija Augsburg, 26. studenog 2017. Ostao sam duboko impresioniran poštovanjem jubilarčevih prijatelja i tamošnjih benediktinaca. Nakon povratka iz Njemačke, uz svestranu pomoć jubilarca u vezi s imenima i službama drugih predstavljača, sastavio sam opširnu vijest o tome događaju koju je u cijelosti objavila KTA 28. studenog. Svoju prezentaciju na njemačkom dao sam na objavljivanje u našem časopisu *Vrhbosnensia* 2/2017., 521-527. Radujem se što mogu večeras ovdje progovoriti o Vrankićevu školovanju, njegovim crkvenim službama i o šest priloga hrvatskih autora u njegovu Zborniku.

Podsjećam da je jubilarac rođen 1947. u župi Glavatičevo Mostarsko-duvanjske biskupije. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a srednju na humanističkoj gimnaziji u Dubrovniku kao kandidat Mostarske biskupije gdje je maturirao 1967. Nakon odsluženja vojnog roka studij teologije počeo je u Splitu 1968. Ujesen 1970. uputio ga biskup Čule na nastavak studija u Rim, na Papinskom misijskom univerzitetu Urbaniani, gdje je diplomirao 1973. Zatim je upisao crkvenu povijest na Gregorijani. Paralelno sa studijem povijesti nastavio je program za magisterij iz dogmatske teologije na Lateranu koji je postigao 1978. Magisterij iz crkvene povijesti postigao je na Gregorijani 1976., a doktorat 1980. Uz to studirao je još crkveno i civilno pravo (*ius utriusque*) na Lateranu i opću povijest na Sveučilištu u Sieni. Za svećenika biskupije Mostar-Duvno zaređio ga je kardinal Rossi u Rimu 1974.

Budući da je Vrhbosanska teologija trebala hitno profesora crkvene povijesti, biskupi su se, na prijedlog rektora, složili da se služba povjeri doktorandu Petru Vrankiću jer iz dotadašnjeg tijeka

¹ *Begegnung der Kirche in Ost und West im Spiegel der synodalen Strukturen. Historisch-theologische Beiträge – Festschrift zum 70. Geburtstag von Petar Vrankić.* Herausgegeben von Johannes Grohe, Gregor Wurst, Zvezdan Strika, Hermann Fischer, EOS-Verlag Erzabtei St. Ottilien, 2017., 558 str.

njegova studija bilo je razvidno da će ubrzo završiti doktorat iz crkvene povijesti. Došao je u rujnu 1979. i proveo među nama šest plodnih godina. Predavao je crkvenu povijest i ekumensku teologiju te uz to bio vicerektor bogoslova kroz četiri godine i tri godine kateheta studenata u Sarajevu. God. 1984. dobio je trogodišnju stipendiju od jedne europske zaklade za arhivska istraživanja u arhivima Europe: Beč, Budimpešta, Istanbul, Pariz, Petrograd, Rim i Vatikan po Europi te Beograd, Dubrovnik, Sarajevo, Zadar i Zagreb kod nas. God. 1986. prešao je na Sveučilište u Augsburgu i u Biskupiju Augsburg u koju se crkveno-pravno inkardinirao god. 1987. Uz pastoralno vođenje jedne manje župe nastavio je znanstveno se baviti poviješću pa se habilitirao na Katedri za povijest srednjega vijeka Katoličkog teološkog fakulteta u Augsburgu 1995. Od tada do 2012. djelovao je i kao profesor na Katoličkom teološkom fakultetu u Augsburgu te kao gostujući profesor na sveučilištima u Bambergu i Eichstättu. Vrankić je uz to bio pridruženi profesor na Papinskom univerzitetu Santa Croce u Rimu od 1998. do 2004. Tu je, između ostaloga, bio moderator magistarskog rada Milenka Krešića god. 2004. o odnosima Crkve i države u Hrvatskoj tokom Drugog svjetskog rata. Znanstvene radove objavljuje na hrvatskom, talijanskom, njemačkom i engleskom.

Naslov i sadržaj ovoga Zbornika dobro odražavaju Vrankićevo istraživanje, sudjelovanje na simpozijima i objavljivanje znanstvenih radova: *Susretanje Crkve na Istoku i Zapadu u zrcalu sinodalnih struktura: povijesno-teološki prilozi*. Zbornik na početku donosi popis od 77 čestitara, među kojima i osam hrvatskih biskupa, od toga su dvojica iz Hrvatske te svih šest iz BiH. Jedan od čestitara je pravoslavni mitropolit Sarajeva Rajko (Hrizostom) Jević. Zatim slijedi predgovor i 20 priloga autora iz različitih naroda, od kojih 14 na njemačkom, 4 na talijanskom i 2 na engleskom. Na kraju je popis njegovih radova (str. 528-535) s 52 objavljena članka i 4 knjige. Iz toga popisa je razvidno kako je Vrankić i nakon preseljenja u Njemačku nastavio i dalje pisati na hrvatskom. Zato od njegovih članaka na hrvatskom želim skrenuti pozornost na „Kulturno-religiozna gibanja u Europi u doba nastanka Franjevačkog reda (1188-1288)“ prigodom simpozija o sedam stoljeća franjevacu u Bosni god. 1991. Zatim na „Hrvatstvo u političkoj, narodnoj i crkvenoj viziji Josipa Stadlera“ u Zborniku *Josip Stadler* god. 1999. Znajući da se bavim međureligijskim dijalogom u duhu Drugog vatikanskog, u Zborniku za moju 70. obljetnicu god. 2007. P. V. je obradio preglednu temu: „Arapski kršćani, arapski židovi i arapski muslimani u doba islamske ekspanzije“. Ovim i drugim povijesnim

radovima on očituje briljantnu sposobnost analize arhivske građe i sinteze povijesnih događaja.

Imajući u vidu da će sadašnji profesor povijesti na našem KBF-u dr. Milenko Krešić govoriti o nekim Vrankićevim povijesnim radovima,² sada se ograničavam na pregled priloga šestorice autora, Hrvata, od kojih jedan djeluje u Italiji, jedan u Hrvatskoj, dva u Njemačkoj i dva u Bosni.

1. *Velimir Blažević* je bosanski franjevac, dugogodišnji profesor crkvenog prava na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. U svojim radovima bavi se odnosima nadbiskupa Stadlera prema bosanskim franjevcima, poviješću crkvenih sabora te odnosom Crkve i države. Iz svoje znanstvene baštine obradio je na njemačkom temu: „Odredbe partikularnih sabora i dijecezanskih sinoda o kreposnom životu i ponašanju klera u današnjoj Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini“ (str. 81-113). Pod vodstvom biskupâ Zadra, Splita, Dubrovnika i Zagreba donošene su takve smjernice kao provedba tridentske reforme. Početkom 20. stoljeća za disciplinu klera posebno su se zauzimali biskupi Mahnić na Krku, Garić u Banja Luci, Bauer u Zagrebu te Srebrnić također na Krku. V. Bl. kratko uspoređuje odredbe o vrlinama svećenika u duhu tridentske reforme i Zakonika crkvenog prava iz god. 1917. s današnjim crkvenim zakonikom koji to prepušta partikularnim Crkvama te ističe da sinode u Splitu god. 1987. i u Đakovu god. 2002. u to ne ulaze.
2. *Tomislav Mrkonjić* član je Hrvatske provincije franjevaca konventualaca. Radi u Vatikanskom arhivu te predaje na Gregorijani, a od 1. studenog 2014. je i savjetnik Kongregacije za proglašenje svetaca. Ovdje je priložio rad na talijanskom: „Franjevci u pregovorima s Ivanom III. Vatatzom i predstavnicima Grčke crkve (1232.-1234.)“ (str. 115-143). Prikazavši generalnu nezainteresiranost latinskih teologa i biskupa za bizantsko kršćanstvo početkom 13. stoljeća, iznosi pothvate franjevaca koji su od 1216. do 1261. raspravljali s „Grcima“ o spornom dodatku *Filioque* u krsnom i misnom Vjerovanju. Među njima su se posebno istaknuli Aimon od Favershama i Rudolfus Remenensis kao Papini nunciji u Carigradu 1232.-1234. Među latinskim pregovaračima bio

² Priređeno kao izlaganje na promociji Vrankićeva Zbornika na KBF-u Sarajevo, 19. siječnja 2018.

je god. 1237. i franjevac Bartolomej koji je znao grčki jer je potjecao iz „Velike Grčke“ u Italiji gdje je upotrebljavan grčki. Autor u zaključku žali što su latinski pregovarači jednostavno tražili umetanje latinskog dodatka *Filioque*, bez proučavanja bizantske kulture, te s radošću ističe da se „tijekom stoljeća afirmirao princip prema kojemu je moguće biti ‘katolik’ te u isto vrijeme i ‘bizantinac’ jer je došlo do definitivnog prihvaćanja i priznavanja bizantskog obreda u ozračju Rimske crkve“ (str. 143).

3. *Zvezdan Strika* je vjernik laik koji nakon uspješno završenog potrebnog studija vrši službu religijskog pedagoga u Biskupiji Augsburg. Pod vodstvom profesora Vrankića u Augsburgu je izradio disertaciju o Ivanu Stojkoviću, hrvatskom dominikancu (1395.-1443.), koji se kao zastupnik konciliarizma i isticao na saboru u Baselu (1431.-1439.) i iskreno studirao bizantsku tradiciju u Crkvi. Strika je na njemačkom obradio temu: „Dijecezanske sinode Zadra pod nadbiskupom Muzijem Calinijem s izdanjem sinodskih zaključaka iz godine 1566.“ (str. 237-291). U 16. stoljeću Zadar je bio podložan Republici Veneciji, ali je ostao administrativno sjedište Dalmacije. Upadi osmanskih četa iz Bosne kroz 150 godina prijetili su gradu ekonomski i utjecali na smanjivanje stanovništva. Nadbiskup Muzio Calini izvijestio je god. 1564. svoje svećenike o svojem sudjelovanju na Tridentskom koncilu a 1566. održao dijecezansku sinodu s koje je sačuvano 46 zaključaka na latinskom. Strika je ovdje tiskao cjeloviti sačuvani tekst zaključaka te ustanovio kako su povezani s tridentskom teologijom i crkvenom tradicijom Zadra: „Nije sve bilo iznova uvedeno, nego je postojeća praksa aktualizirana i dovedena u središte pozornosti“ (str. 291).
4. *Josip Gregur* rođen je 1952. u Voći kraj Varaždina, od 1970. član je Družbe hrvatskih salezijanaca, teologiju je studirao u Benediktbeuernu, Bavarska, za svećenika je zaređen 1970. Nastavio je djelovati kao hrvatski salezijanac u Njemačkoj. Doktorirao je s temom o cecilijanskoj kontroverziji u crkvenoj glazbi 1995. u Grazu. Habilitirao se u Fribourgu, Švicarska, god. 2002. s temom o liturgiji kao akciji Crkve u ozračju simbola i metafore prema Drugom vatikanskom saboru. Od 2002. profesor je liturgike u Benediktbeuernu, a od 2006. i na KBF-u Augsburg. U Zborniku je na njemačkom obradio temu: „Teološki Istok i liturgijska teologija Drugog vatikanskog sabora“ (425-

447). Pokazao je kako su grkokatolički biskupi prisutni na Drugom vatikanskom doprinijeli da euharistijska ekleziologija kršćanskog Istoka uđe u saborsko učenje o liturgiji po kojoj se Crkva okuplja i izgrađuje. S radošću su to istaknuli pravoslavni proučavatelji saborske Konstitucije o liturgiji *SC*. Ovaj autor upozorava da se u pravoslavlju božanska liturgija slavi kao zajednički čin Crkve, dok su je srednjovjekovni latinski teolozi *juridizirali* ističući da zaređeni služitelji sakramente *dijele*. Vrhunac zdravog utjecaja Istoka na teologiju liturgije u saborskim dokumentima ovaj autor vidi u isticanju da je euharistija izvor iz kojega teče sva snaga Crkve i vrhunac prema kojemu teži sve njezino djelovanje. Svjestan da na Istoku liturgija slavi život s Bogom, a na Zapadu potiče na socijalno djelovanje i moralno življenje, autor zaključuje: „Uvid da u konačnici i liturgija postoji radi čovjeka može biti pozitivan doprinos zapadnog, etizirajućeg pristupa bogoslužju s obzirom na druge Crkve, koje su naginjale liturgijskom esteticizmu prema kojemu se vjernički život iscrpljuje u bogoslužju. Karitativno pomaganje (*diakonia*) i naviještanje nisu nad liturgijom, nego izlaze iz liturgije i k njoj vode. To uči zapadna tradicija koju je Sabor ojačao. Međutim, da je liturgija mjerodavni izvor i ontološki vrhunac Crkve (*SC* 10), zahvaljujemo izvornoj tradiciji koja je više sačuvana na Istoku nego na Zapadu. Kršćanska Europa, odnosno kršćanski svijet, može prema jednoj izreci Ivana Pavla II. učiti kako i liturgijski trebamo disati na oba plućna krila, s pomoću kategorije o dobru i o lijepom“ (str. 447).

5. *Mato Zovkić* - Gospoda iz Uredničkog odbora znali su da se bavim ekleziologijom Drugog vatikanskog pa su meni predložili da obradim recepciju nauka Drugog vatikanskog o pravoslavnim Crkvama kod katoličkih i pravoslavnih teologa u Hrvatskoj i Srbiji. Pisao sam na engleskom i naslovio svoj rad: „Recepcija nauka Drugog vatikanskog o istočnim pravoslavnim Crkvama kod hrvatskih katoličkih i srpskih pravoslavnih teologa“ (str. 449-473). Istaknuo sam kako Sabor u dekretu *Unitatis redintegratio* ističe da su pravoslavne Crkve sačuvale apostolsku sukcesiju i valjanu euharistiju, što je bitno za katoličko poimanje pune crkvenosti. Međutim, pojedini srpski teolozi, kao Danilo Krstić i Justin Popović, niječu katolicima valjanost krštenja i euharistije, ali to nije opći stav svih srpskih teologa. Kamen smutnje u ekumenskim odnosima zlodjela

su pronacističke hrvatske vlasti nad nevinim Srbima tokom Drugog svjetskog rata te povodom osamostaljenja Hrvatske i BiH zlodjela srpske vojske nad nevinim Hrvatima i Bošnjacima u ratovima 1990.-1995. Jedni i drugi uvjetuju oprost i pomirenje iskrenim kajanjem sadašnjih vjerskih poglavara za minula zlodjela njihovih sunarodnjaka. Pri tome se često brkaju vjerski i etnički interesi te stav prema bivšoj državi Jugoslaviji koja je za Hrvate bila tamnica naroda, a za Srbe idealno rješenje kako bi svi balkanski Srbi živjeli u jednoj državi. Od usamljenih proročkih poziva na razdvajanje etničkih interesa od vjerničke zadaće u pluralnom društvu, citirao sam dvojicu srpskih i jednog hrvatskog teologa.

6. *Želimir Puljić* rodio se iste godine kada i P. V. Zajedno su kao kandidati biskupije Mostar-Duvno počeli studirati teologiju u Splitu te nastavili i doktorirali u Rimu. U Zborniku povodom 25. obljetnice biskupske službe *Ž. P. (U jedinstvu, slobodi i ljubavi, Zadar, 2015.)* stoji da ih je za prezbitere zaredio kardinal Angelo Rossi u Rimu 24. ožujka 1974. *Ž. P.* je nakon licencijata iz pastoralne teologije studirao i doktorirao psihologiju na Odgojnom fakultetu salezijanaca u Rimu. Zatim je kroz 12 godina vršio službu profesora i odgojitelja u Vrhbosanskom bogoslovnom sjemeništu u Sarajevu, a 7. prosinca 1989. papa Poljak Ivan Pavao II. imenovao ga je biskupom u Dubrovniku. Papa Nijemac Benedikt XVI. imenovao ga je nadbiskupom u Zadru 15. ožujka 2010., gdje i sada djeluje. On je u Vrankićevu zborniku na talijanskom priložio temu: „Pedagogija i teologija – točke susreta u koncilskom razdoblju“ (str. 493-524). U bilješci objašnjava da je to dio njegova licencijatskog rada iz pastoralne teologije na Papinskom univerzitetu Lateran. U bilješkama upućuje na noviju literaturu o multidisciplinarnom pristupu psihologiji i teologiji. *Ž. P.* je veliki poklonik humanističke psihologije Viktora Frankla (1905.-1997.), austrijskog Židova, koji je proživio holokaust i vjerovao u smisao života unatoč svim nepravdama i nasiljima u svijetu. Konstruktivnom za teološki pristup čovjeku smatra i psihologiju američkog znanstvenika Abrahama Maslowa (1908.-1970.) o autorealizaciji. Kršćanskim psiholozima predlaže integraciju psihologije i teologije te u tom duhu upućuje na saborski impuls u GS 36 i poticaj Ivana Pavla II. psihijatrima 1993. da osvjetljaju misterij čovjeka konstruktivnim dijalogom između humanističkih znanosti i religije.

Prijelaz u Augsburg i nastavak pastoralnog djelovanja i povijesnog istraživanja u Njemačkoj bio je našem jubilarcu pravi *kairós*, povoljna prilika za duhovno i intelektualno sazrijevanje. On to ne bi uspio bez podrške brojnih njemačkih i europskih prijatelja i znanstvenih suradnika. Dok večeras čestitamo jubilarcu i zahvaljujemo mu za odgojni i znanstveni rad i na Vrhbosanskoj teologiji, prisjetimo se da su još tri hercegovačka svećenika predavala ili još predaju ovdje crkvenu povijest: Ivica Puljić, Božo Goluža i Milenko Krešić. Oni i drugi hercegovački svećenici koji su ovdje djelovali i još uvijek djeluju pridonosili su da Vrhbosanska teologija uspješno vrši svoje poslanje odgoja i školovanja kandidata za biskupijske svećenike a od 1996. i za vjeroučitelje.

Iz vlastitog iskustva istraživanja i pisanja nakon mojega umirovljenja znam da je ovo vrijeme za smiren nastavak rada jer sada možemo raditi ono što volimo. Uredničkom odboru izričem pohvalu za dobar odabir suradnika i sjajno uređen Zbornik, a mlađem kolegi Vrankiću čestitam jubilej i želim znanstveno plodne umirovljeničke dane. Hvala na pozornosti!